

Forgó, S. – Racskó, R. 2014: *A pedagógiai rendszertervezés és újmédia alapú MOOC-kurzus jellemzői a felsőoktatásban*. In: Nádasi, A. (szerk.): Agria Média 2014. – XI. Információtechnikai és Oktatástechnológiai Konferencia és Kiállítás – ICI 13 Nemzetközi Informatikai Konferencia. Eger, 2014. október 8-10. Konferenciakötet, Líceum Kiadó – Eger 2015.

Forgó Sándor– Racsko Réka

A pedagógiai rendszertervezés és újmédia alapú MOOC- kurzus jellemzői a felsőoktatásban

Tanulmányunk célja, hogy bemutassuk a nemzetközi szinten már komoly háttérrel rendelkező tömeges ingyenes kurzusok (MOOC) hazai felsőoktatási lehetőségeit, különös tekintettel az újmédia jellemzőire és sajátosságaira. úgy véljük, hogy a pedagógiai rendszertervezés fontos alapköve egy ilyen kurzus megtervezésének és kivitelezésének, amelynek elméleti kereteit ezúton szeretnénk ismertetni.

Ezen túlmenően célunk egyfajta értékelés elkészítése, melynek eszközéül a SWOT-analízist választottuk, ennek alapja a nemzetközi szakirodalomban, valamint a hazai tapasztalatokban gyökerezik.

A MOOC fogalma, jellemzői, célrendszere

A MOOC egy angol kifejezésből alkotott mozaikszó: Massive Open Online Course, amit magyarra nyílt, online szabadegyetemként lehetne lefordítani. A MOOC a távoktatás egy formája; olyan nyitott oktatási rendszer, amelynek a keretében a résztvevők korlátlanul és esetenként ingyenesen hozzáférnek online kurzusokhoz. Célja egyértelmű: nagyobb tömegek számára kívánja elérhetővé tenni a felsőoktatást. A kurzusokat kezdetben jó nevű, amerikai egyetemek kínálják, az ott tanító vezető tudósok irányítása mellett. Legismertebb ilyen kurzusok a Coursera, az Udacity és az edX ernyőszervezetek keretében ismeretes. A röviden akár *szabadegyetemnek* is fordítható jelenéség – a felsőoktatásban, arra ösztönzi az intézményeket, hogy kitarják kapuikat lehetőséget adva a tanulás-információszerzés mcluhani1 – bár még a televízió térhódítása idején írt, még a számítógéphálózatok megjelenése előtti – a falak nélküli tanterem gondolat megvalósításának. Ahhoz, hogy valaki részt vegyen egy-egy kurzuson, csupán a tudásvágyra (motivációra), és önálló tanulási képességre van szükség – amelynek ebben az esetben egy kulcsfontosságú része a digitális szövegértési kompetencia is. Ezen szemléletet erősíti, hogy az élethosszig tartó tanulás szellemében tehát bárki, bármikor részt vehet a kurzusokon.

A fogalom definíciója a wikipédiában a következőképpen került meghatározásra:² „A tömeges nyílt online tanfolyam elnevezésű (MOOC; / MUK /) kezdeményezések online kurzusok,

1 Nyíri Kristóf: Bevezetés a kommunikációfilozófiába http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/kmfil/bevkm_long.htm . Elektronikus dokumentum. Letöltés: 2014. november 8.

² A massive open online course (MOOC; /mu:k/) is an online course aimed at unlimited participation and open access via the web. In addition to traditional course materials such as videos, readings, and problem sets, MOOCs provide interactive user forums that help build a community for students, professors, and teaching assistants (TAs).

amelynek célja a korlátlan számú részvétel lehetőségének biztosítása és nyílt hozzáférés lehetővé tétele a weben keresztül. A hagyományos oktatási anyagok (például videók, olvasmányok, és a feladatok) rendelkezésre állása mellett, a MOOC kurzusok interaktív felhasználói fórumot biztosítanak annak érdekében, hogy a kurzusra épülő közösségek segítsék a tanárok és a tanulók munkáját. A MOOC egy új fejlesztés a távoktatás területén, ami 2012-ben kezdett kialakulni.”

A részletes elemzést mellőzve, az utolsó mondatból jól kivehető, hogy a távoktatást tekinti előzményének, melyet axiómaként kell kezelnünk ahhoz, hogy a korábban a távoktatás során kialakult módszerek és igénybe vett technológiák, mind alapját képezik annak a gondolkodásnak,³ mely a nyitott online videó kurzusok megjelenéséhez vezetett. A kezdeményezés előzményei az alábbi alappillérekre helyezhetők: *módszer, technológia és az élethosszig tartó tanulás, újmédia alapú tartalomszervezés, humán teljesítménytámogató technológiák.*

Az alábbi táblázat (1. táblázat) jól szemlélteti, hogy a blended learning (kombinált oktatási forma) milyen dimenziók mentén jellemezhető, és hogyan jelenik meg benne a lecke/egységnyi tananyag, az önálló kurzus, valamint a teljes tanterv a vizsgált faktorok esetében.

Az oktatás szintje (online használatl)	lecke/egységnyi tananyag	önálló kurzus	teljes tanterv
Idő	kötött napi menetrend	<i>rugalmas, változtatható beosztás</i>	<i>teljesen nyitott bemenet/kimenet</i>
Az online elemek szerepe	a hagyományos oktatás hangsúlyozása	elsősorban újmédia eszközök bevonása	a hagyományos módszerek változása
A tanár szerepe	a tanári instrukciók mérvadóak	a tanár instrukcióival segíti a folyamatot	<i>nem a pedagógus bevonásával zajlik</i>
A tanuló szerepe	<i>tanár irányította tanulási folyamat</i>	<i>tanár instrukcióival támogatja a folyamatot</i>	nem a tanár bevonásával zajlik
A tanulói támogatás	<i>alacsony támogatás, a támogatás hiánya</i>	iskolai alapú mentorálási rendszer	iskolai és otthoni mentorálási program
Hallgatói arány	hagyományos tanulói arány	2-3 alkalommal a klasszikus tanulói arány	<i>a vállalati helpdesk modell</i>

MOOCs are a recent development in distance education which began to emerge in 2012. Elektronikus dokumentum. Letöltés: 2014. november 8.

3 Az EKF tanárképzési öröksége mindig is túlmutatott a földrajzi régió keretein, hisz intézményünk, korábban kihelyezett tagozatot működtetett Csepelen, oktatóink „kijárásos” távoktatást végeztek Erdélybe szakos képzés keretében szociálpedagógia, földrajz szakosak képzését végeztük, mely tanúsítvánnyal zárult a 90-es években. Nyitott oktatási portálunk az egri főiskola, az észak-magyarországi régió pedagógusképzési fellegráráként szakmai, szakmódszertani (médiá)pedagógiai és IKT alapokra helyezve kezdete el működését a 90-es években.

vö. Forgó S.: A TÁVOKTATÁS TÖRTÉNETE ÉS TRENDJEI AZ ESZTERHÁZY KÁROLY FŐISKOLÁN <http://old.ektf.hu/~forgos/hivatkoz/Tav-story%20Apertusig.mht> Elektronikus dokumentum. Letöltés: 2014. november 8.

1. táblázat: A Blended learning dimenziói. (A kurzívval szedett a legtipikusabb)⁴

A MOOC kurzusok megjelenése nem csupán ez euro-atlanti egyetemek divatos trendje, kiváltása, hanem olyan globális jelenség, amely a minőségi tömegoktatás – de azért viszonylag behatárolható hallgatói réteg számára – lehetőségét foglalja magába, egy igen széles skálájú képzési célrendszer megvalósítása érdekében. A nyitott online videó-kurzusok során végbe menő tanulási tevékenység sajátos egyedi és komplex, ezért a pedagógia, didaktika, andragógia határterületén soha nem tapasztalt integrációra van szükség, hisz a hagyományos oktatástól merőben más tanulásiirányítási megoldásokat követel, megvalósítva egy korszerű felsőoktatási intézmény ars-poetikáját, küldetését azáltal, hogy a tudásátadást, információközvetítést a lehető legszélesebb körben, a társadalmi felzárkóztatás jegyében ki kívánja bővíteni. (Forgó 2014. Agria Média IKT konferencia)

A MOOC kifejezést 2008-ban alkotta meg Dave Cormier, a Prince Edward Egyetem oktatója és Bryan Alexander, a National Institute for Technology in Liberal Education tanára. Az első MOOC kurzust Stephen Downes és George Siemens hozta létre a "Konnektivizmus és hálózatos tudás (Connectivism and Connective Knowledge" a kanadai Manitoba Egyetemen.

Az alábbi táblázat célja, hogy a jelenlegi MOOC oktatási palettát rendszerbe szervezve, különböző szempontok alapján jellemezzük, és ezáltal egy teljesebb képet kapjunk a trendekről.

Szolgáltató					
Alapító	A Stanfordi Egyetem számítógéptudomány kurzusával kezdődött.	A Harvard és az MIT indította.	Sebastian Thrun és Peter Norvig által indított.	-	Az Apple cég által indított kezdeményezés.
Indulás	2012. április	2012. május	2012. február	2009	2012
Finanszírozás	költségtérítéses	non-profit	költségtérítéses	költségtérítéses Alap csomag: 25\$/hónap Premium csomag: 37,5\$/hónap 1 hétig ingyenes a használata	ingyenes
Hallgatói létszám	több mint 5 millió diák	1,65 millió diák	1,8 millió diák	n.a.	több mint 1 milliárd letöltés
Kurzusok száma	532 kurzus	125 kurzus	33 kurzus	1668 kurzus (hetente folyamatosan bővül)	2500 kurzus
Kurzusok témái	több tudományterület (üzleti tudományok, társadalomtudományok)		számítástechnikai kurzusok	szoftverfejlesztés kreatív területek üzleti témák	

⁴ Ken, Beatty: ONLINE EDUCATION LEARNING FROM WHAT DOESN'T WORK http://www.unisabana.edu.co/fileadmin/Imagenes/CTA/Memorias_III_Semana_de_Inmersi%C3%B3n/Anaheim_University_MOOC.pdf. Elektronikus dokumentum. Letöltés: 2014. november 8.

	mány, műszaki tudomány)				
Partnerek száma	107 partneriskola	30 partner	16 partner		1200 egyetem és főiskola, 1200 általános- és középiskola, illetve iskolakerület tart több mint 2500 nyilvános és több ezer magánképzést
Részvevő országok száma	190 ország diákjai	225 ország	190 ország		60% az Amerikai Egyesült Államokon kívül történik
Elérhetőség	https://www.coursera.org/	https://www.edx.org/	https://www.udacity.com/	http://www.lynda.com/	http://www.open.edu/itunes/ https://www.apple.com/hu/education/ipad/itunes-u/

2. táblázat: A legnépszerűbb MOOC-kurzusok jellemzése

A fenti táblázatban (2. táblázat) is jól látható, hogy a Stanford Egyetem 2011-ben ajánlotta ki az első kredit alapú kurzusát a Bevezetés a Mesterséges Intelligenciába címmel, Sebastian Thrun és Peter Norvig vezetésével. A stanfordos kísérlet lényege az volt, hogy az egész világ előtt megnyitották az előadást. Az egyetemen 200 diák vette fel az órát, míg online formában, az interneten 160 ezer tanuló követte. Thrun a következő évben megalapította az ingyenes online kurzusokra specializált oldalát, a Udacityt, majd hamarosan jöttek a többiek, a szintén a Stanfordinál indult Coursera, az MIT a Harvard és a Google összefogásával született Edx, a Lynda, a Udemy, az Apple-féle iTunes U.

A 2012-es évet a MOOC évének nyilvánította a The New York Times. 2014 februárjában 1533, míg áprilisban már 2230 kurzust kínáltak világszerte, amely majdnem 700-as emelkedést jelent. Európában összesen 150 MOOC kurzust indítottak, ebből 198-at Spanyolországban. Európán kívül összesen 1170, ebből az Egyesült Államok a domináns, de az arab és kínai és indiai kurzusok száma is növekszik.

A MOOC kurzusok közül a természettudomány és a technológia magasan vezet, ezt követi azonos arányban a társadalomtudományok, az alkalmazott tudományok, valamint az üzleti tudományok. A humántudományok után a matematika és statisztika következik, végül a művészetek. A HarvardX adatai szerint az átlagéletkor 28 év, a férfiak aránya 60%, a nőké 33%, a résztvevők 68%-a alapképzési, BA diplomával vagy magasabb végzettséggel rendelkezik. A Coursera adatai szerint a 73%-uk teljes munkaidőben dolgozik a tanulmányai mellett.

A MOOC-kurzusok tipizálása

Ahhoz, hogy tisztán lássunk a MOOC fogalmát illetően, térjünk vissza a MOOC értelmezéséhez. CLARK, taxatívén nyolc féle MOOC rendszert különböztet meg (3. táblázat):⁵

⁵ CLARK, DONALD: MOOCs: taxonomy of 8 types of MOOC. <http://donaldclarkplanb.blogspot.com.es/2013/04/moocs-taxonomy-of-8-types-of-mooc.html> . Elektronikus dokumentum. Letöltés: 2014. november 8.

Átvett ~ transferMOOCs	Az élet minden területére kiterjedő tanulást valósítja meg, a futó EGYETEMI kurzusok beépítése egy másik létező kurzusba,
Kreatív~ madeMOOCs	Problémamegoldó, az egyén és a csoport kreativitására épül.
Szinkronizált~ synchMOOCs	Rögzített határidők jellemzik, elsősorban a csoporttal együttműködve, együtt haladva megoldandó feladatokra fókuszál.
Aszinkron ~ asynchMOOCs	Teljesen önálló tempójú. aszinkron kommunikációt lehetővé tevő kurzusok.
Adaptív ~adaptiveMOOCs	Személyiségközpontú, az adott egyén képességszintjéhez alkalmazkodó, annak megfelelően alakuló kurzus
Csoportmunkán alapuló~ groupMOOCs	Koncentrált csoportmunka, a közösség közös koherenciájára, közös tudásalapjára épít.
Hálózatalapú ~ connectivistMOOCs	Hálózatalapú, a hálózat nyújtotta lehetőségeket építi be, a kommunikáció és a tudásátadás folyamatába.
Rövidciklusú ~ miniMOOCs	Rövidciklusú, az átlagos hat heti időtartamot nem elérő kurzusok. Inkább “instant” jelleggel létrejövő, gyors tudásátadást biztosít.

3. táblázat: A MOOC kurzusok típusai Clark felosztása alapján

A MOOC kurzusokat tipizálhatjuk is:

- xMOOC: a leggyakoribb típus, egy központi oktató, professzor köré összpontosul, és fix tartalomhoz, tantervhez kötött. (TEDx’ MITx’ om Coursera, Udacity, edX (MIT,Harvard & Berkley)
- cMOOC (Connectivism MOOC): konnektivista MOOC, a tanulók közötti interakciók alakítják a témákat, tananyagot. Egy egyetemi szemináriumhoz hasonló. A hálózati konnektivista elméletre köthető; közösségi tudáson és a webketets eszközök használatán alapul.
- DOOC (Distributed Online Collaborative Courses: megosztott online kollaboratív kurzusok, amelyekben a kurzus tananyaga megosztott a tanulók és az intézmények között, de a tényleges adminisztráció az intézmények között változhat. A hallgatók dolgozhatnak egymással az intézményekben keresztül online elemek segítségével.
- BOOC (Big Online Open Course): hasonló a MOOC-hoz, de kisebb számú hallgatót fogad be, körülbelül 50-et.
- SMOOC (Synchronous MOOC): az előadások előben zajlanak, megköveteli a tanulóktól a bejelentkezést, hogy hallják az előadást.

- SPOC (Small Private Online Courses): az osztály mérete limitált. A tanár-diák interakció sokkal zártabb a hagyományos osztálytermi interakciónál. A leginkább a tükrözött (flipped classroom) osztályteremhez hasonlít.
- Egyesített (Corporate) MOOC: munkáltatók által szervezett, vagy valamilyen egyesülthez köthető kurzusok.

A MOOC rendszerek besorolását, értékelését az alábbi 12 faktor (Gráinne Conole)⁶ alapján tudjuk elvégezni. A kurzusok értékelhetőek a *nyitottság foka*, a *létszám*, a szemléltetéshez használt adekvát *multimédia elemek*, a *kommunikációs formák*, az *online kollaboráció*, a *tanulási útvonal/módszer*, a *minőségbiztosítás*, a *reflektivitás*, *kimenet típusa* (pl. tanúsítvány, badges=kitűzők), az *(in)formális tanulás* bevonása, a tanulói *önállóság mértéke* és a *változatosság* alapján.

Módszertan, technológia és az élethosszig tartó tanulás, újmédia alapú tartalomszervezés, humán teljesítménytámogató technológiák

A távoktatás mindig egy adott korszak *médiatechnológiai háttérén* alapult kezdetben levelezve postai levélváltással, majd nyomtatott, egyedi távoktatási eszközök, például távoktatási útmutatókkal, telefonos tanácsadással, a műsorsugárzás kialakulása révén pedig a rádió, tévéadásokkal bővült. Az internet megjelenése és a web 2.0 kialakulása web alapú virtuális tantermek, és a hálózatalapú tanulási (konnektivista) kurzusokhoz vezetett, mindez kiegészülve az újmédia alapú emergens tanulászervezési formáknak, melyek a sáv szélesség növekedése következtében már az online környezetben folyó videó-kurzusoknak adnak teret a kibontakozásra. Nyíri McLuhan vízióira rámutatva kiemeli, az új médiumokkal, [...] *egyfajta kommunikációtechnológiai visszatérésnek - a kommunikációtechnológiai elidegenedés visszavételének, az emberiség kommunikációtechnológiai felszabadulásának vagyunk tanúi.*⁷

Tehát a technológiai környezet – mely a gazdaság minden területén jelen van – az oktatást, beleértve a távoktatás és annak kifinomult módszerit sem kerülheti meg, sőt formálni, igazítani szükséges a módszertani gyakorlatot.

A távoktatás másik alappillére pedig a Lifelong Learning koncepció (LLL), mely a 20. század elejéig vezethető vissza. Német⁸ így ír erről Dewey-t idézve kiemelte, hogy „Ma már közhely, hogy a nevelés és oktatás nem szabad, hogy véget érjen azzal, ha valaki kikerül az iskolából.” Felhívva ezzel a figyelmet azokra a tanulókat a tanulmányaik során érő olyan impulzusokra, melyek folyamatos tanulásra ’ösztökélhetik’ őket. A felnőttek tanításának – nevelésének tartalmát, A. L. Smith újraértelmezve melynek idősíkját az alapoktatás utáni időre – azzal szervesen összekötve – is kiterjesztette, (*lifelong education*). A.L. Smith a híres 1919-es felnőttoktatási jelentést elkészítő bizottság vezetőjeként ugyancsak rámutatott arra, hogy ’...a felnőttoktatás nem a kivételezettek valamiféle luxusa, nem is csak rövid idejű tevékenység, hanem permanens nemzeti szükséglet, az állampolgári léttől elválaszthatatlan tényező, mely épp ezért egyetemes és lifelong.’ Hogy a MOOC kurzusok távoktatási gyökereit érzékeltessük, érdemes áttekinteni a távoktatás hazai 1987-ben megfogalmazott definícióját.

⁶ Gráinne Conole MOOC Quality Project: <http://mooc.efuel.org/a-new-classification-for-moocs-grainne-conole>. Elektronikus dokumentum. Letöltés: 2014. november 8.

⁷ http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/kmfil/bevkm_long.htm

⁸Németh Balázs: A lifelong learning-koncepció történeti gyökerei. http://www.matarka.hu/cikk_list.php?fusz=44081. Elektronikus dokumentum. Letöltés: 2014. november 8.

A távoktatás a távirányítás egyik sajátos módja; a távirányításra épülő irányítási, tanulási rendszer, amely a munka melletti tanulás körülményei között meghatározott, előírt és pontosan felépített ismeretek, gondolkodási – és korlátozottan – cselekvési műveletek elsajátítására szerveződik, meghatározott követelmények teljesítése érdekében. A tanulás feszes távirányítása arra törekszik, hogy a tanulás folyamata minden mozzanatát a kezében tartsa, ide értve a jártasságok, készségek kifejlesztését is, és a visszacsatolás-értékelés rendszerével megteremtse az önellenőrzés és az ellenőrzés – ezzel pedig a tervszerű, eredményes továbbhaladás – optimális feltételeit. A távoktatás didaktikai rendszerében a tanítási-tanulási folyamat két szakasza térben és időben a lehető legtávolabb kerül egymástól. A közvetlen irányítás a lehető legszűkebb térre vonul vissza, a közvetett irányítás pedig a lehető legnagyobb mértékben kiszélesedik.”⁹

A távoktatás, Magyarországon 1974-ben, a Tihanyi Távoktatási Tanácskozáson került andragógiai keretek közé. Itt kapta első hazai didaktikai elemzését. Ezt követően, 1978-ban, a Magyar Tudományos Akadémia Felnőttnevelési Munkabizottsága és Magyar Pedagógiai Társaság Felnőttnevelési Szakosztálya, a távoktatásról, mint tanuláselméleti problémáról tartott felolvasó ülést. Az 1970-es és az 1980-as években kísérleti főiskolai és középiskolai távoktatási programok működtek. 1992-ben két áttekintő összefoglalás is készült a távoktatás hazai múltjáról, helyzetéről. Majd 2005-ben megjelent Kovács Ilma összefoglaló, monografikus munkája, az Új út az oktatásban? – A távoktatás.

Az Eszterházy Károly Főiskola Nyitott Képzési Központja az egri főiskola, az észak-magyarországi régió pedagógusképzési fellelegváraként szakmai, szakmódszertani (médiapedagógiai és IKT alapokra helyezve kezdte el működését a 90-es években. Ennek egyik emblematikus eleme a MAB által akkreditált informatikus könyvtáros képzés volt. Emellett számos felnőttképzés lebonyolítása történt e szervezet keretében.

A Mestertanár videóportál <http://mestertanarvp.ektf.hu/> 2012-ben indult útjára a Eszterházy Károly Főiskolán, a bolognai folyamat MA szintű tanárképzési törekvéseit volt hivatott támogatni. 2014-ben teljessé vált ki MOOC kurzussá Rácz László, Kis-Tóth Lajos gesztorálásával indított: A borkultúra fejezetei - nyílt előadások EKF-n címmel. Ezek a kezdeményezések terebélyesedtek ki később Hunline, - Hungarian Online University (Széchenyi István Egyetem, EKF, OE, DUF) MOOC kurzusok kialakításához.

A humán teljesítménytámogató technológia és az újmédia kapcsolata¹⁰

Az újmédia fogalom (még más írásmóddal new media-új média) megjelenését az ezredforduló megváltozott kereskedelmi szemlélet idejére datálják, amikor előtérbe került a nem klasszikus hirdetési formák és az új reklámhordozók használata. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy a duális médiarendszer elterjedésének hatására a médiaaj Magyarországon is egyre nagyobb, így a hagyományos reklámokkal egyre nehezebbé vált kitűnni, illetve a költségek is növekedtek. Másrészt folyamatosan bővül azoknak a megjelenési lehetőségeknek a köre, amelyek reklám célra is igénybe vehetők, amely elsősorban, de nem kizárólagosan¹¹ a világháló és a technikai innovációknak köszönhetően. Az új média fogalma alatt akkoriban a „digitális hálózati kommunikáció révén létrejövő médiatípus átfogó definícióját értették, amely magába

⁹ Felnőttoktatási Kislexikon (Kossuth Kiadó, Budapest, 1987. Főszerkesztő: Csiby Sándor). Vö. Kovács Ilma: Új út az oktatásban? A távoktatás Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Felsőoktatási Koordinációs Iroda Budapest 1996 <http://mek.oszk.hu/02500/02584/02584.pdf> Elektronikus dokumentum. Letöltés: 2014. november 8.

¹⁰ Racskó Réka szerkesztésében

¹¹ Megjelennek ugyanis a plázák, a fesztiválok, egyéb nagy volumenű rendezvények.

foglalja a multimédia és interaktív média jellegű tartalmakat, az újszerű egyéni és közösségi cselekvési formákat egyaránt.” (Szakadát, én.) A fogalom mára már újabb, kibővített értelmezésben is használjuk. Forgó Sándor¹² (2013) szerint “*az újmédia fogalma nem csupán egy korszak (modern, poszt- és késő modern) kronologikusan fejlődő médiakörnyezet (offline, online eszközöket és hálózati alkalmazásokat) változatait jelenti, hanem az adatbázis logikán alapuló felhasználói (civil) tartalomszervezés/előállítás egyéni és közösségi lehetőségét is, melyben a narratíva-alkotás sajátos egyéni változatai jelennek meg*”.

Kereskedelmi szempontból a vázolt változások (újmédia) hatására a kommunikációs aktivitások szempontjából elsősorban promóciós, vagyis közvetlen eladásösztönző tevékenységek kezdtek el m-marketing eszközöket bevezetni, amelyek az ismertség- és imázsépítésre is alkalmasak lehetnek, de legnagyobb erényük valószínűleg az eladásösztönzésre gyakorolt hatásuk. Az innovációk oktatásra gyakorolt hatása is hasonló, hiszen az oktatás tér, -idő, és életkortól való függetlensége növelheti az oktatás népszerűsítését, valamint a tömeges online oktatási formákon keresztül annak népszerűségét és a minőségbiztosítást. A felvetést az is indokolja, hogy a MOOC (Massive Online Onlien Course) létrejöttének célja¹³, amely az egyetemeken népszerűsítése mellett a felsőoktatás korábbi reputációjának visszaállítása volt.

Az információs társadalomban egyfajta kettős mérce érvényesül, hiszen egyrészt a web 2.0-nak köszönhetően a közösség ereje és tartalomalkotó szerepe elvitathatatlan, és egyre dominánsabb szerepet tölt be, ugyanakkor érvényesül a meritokrácia elve is, miszerint az egyén pozícióját a teljesítményétől teszik függővé egy társadalomban. Úgy véljük, hogy bármelyik szemlélet is érvényesül az újmédia környezetében a humán teljesítménytámogató technológiának, illetve ezek eszközeinek nagy szerep jut.

A humán teljesítménytámogató technológia fogalma az oktatástechnológia területén bontakozott ki az '50-es-'60-as években. A '70-es években a gyakorlati alkalmazás révén terjedt el széles körben (Dean-Ripley, 1997). Később a humán teljesítménytámogatás és az oktatórendszerek tervezésének (Instructional Systems Design -ISD) területe kettévált.

Több fogalmat is találunk a szakirodalomban a humán teljesítménytámogató technológia (továbbiakban HPT) definiálására, ezek közül jelen tanulmányban kettőt ismertetünk. Az első, Pershing (2006) definíciója, amely alapján a HPT, az egyének és a szervezet teljesítmények javítása érdekében tett lépések összessége. A másik fogalom, a legnagyobb nemzetközi szervezet, az International Society for Performance Improvement (ISPI) által definiált fogalom, mely szerint a HPT alatt egy olyan komplex megközelítést értünk, amely segít fejleszteni a hatékonyságot, a termelékenységet, és bizonyos kompetenciákat, speciális módszerek és eljárások révén. Ezen túlmenően olyan probléma megoldási stratégiákat kínál, amelyek növelhetik az egyének teljesítményét. Konkrétabban, olyan komplex folyamatot értünk alatta, melynek elemei a

¹² Forgó Sándor: *Az újmédia-környezet hatása az oktatásra és a tanulásra* (Könyv és nevelés XVI. évfolyam 2014/1.) [http:// bit.ly/1zIMNLR](http://bit.ly/1zIMNLR) Elektronikus dokumentum. Letöltés: 2014. november 8.

¹³ A MOOC jelenséget 2011 őszén a Stanford egyik professzora, Sebastian Thrun indította el, amikor a mesterséges intelligenciáról szóló óráját úgy hirdette meg, hogy az az interneten bárki által követhető lesz. Az online előadás már akkor sem számított különlegességnek Amerikában, a 2010-es évben 6,1 millió egyetemista vett fel legalább egy online végezhető órát, és akkoriban kezdtek felfutni a direkt online előadásokra fókuszáló egyetemek.

A stanfordos kísérlet lényege az volt, hogy szó szerint az egész világ előtt megnyitották az előadást. Az egyetemen 200 diák vette fel az órát. Az interneten 160 ezer. Thrun a következő évben megalapította az ingyenes online kurzusokra specializált oldalát, a Udacityt, majd hamarosan jöttek a többiek, a szintén a Stanfordinól indult Coursera, az MIT a Harvard és a Google összefogásával született Edx, a Lynda, a Udemy, az Apple-féle iTunes U. Az alapötlet, hogy jönevű egyetemek igazi professzorai igazi előadásokat tartsanak az interneten ingyen, a válságban levő amerikai felsőoktatás helyzetét nagyban javította.

kiválasztás, az elemzés, a tervezés/fejlesztés, a végrehajtás és az értékelés, annak céljából, hogy az alkalmazott programok minél költségghatékonyabb módon befolyásolják az emberi viselkedést a teljesítmény növelése érdekében.

A rendszer három alapvető folyamat kombinációját foglalja magában: a teljesítményelemzést, ennek okainak feltárását, valamint a beavatkozás folyamatának kiválasztását, az egyén, a csoport és a szervezet szintjén.(ISPI-sztenderd) ¹ Több helyen Human Performance Improvement, azaz humán teljesítmény fejlesztés néven ismertes, és számos más teljesítménytámogató rendszerhez hasonlatos, azonban ezeknél komplexebb. Ennek fő fókuszja a teljesítmény javítása a társadalom, a szervezet és az egyén szintjén.

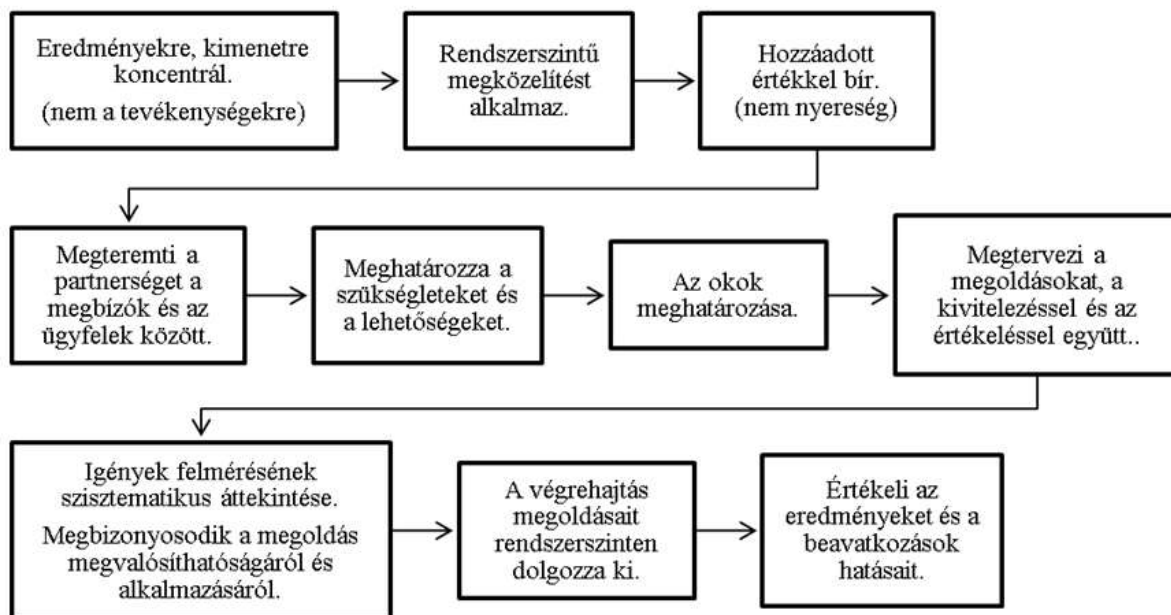
A HPT alapja az a feltételezés, miszerint az emberi teljesítmény több oldalról is mérhető. A mérés empirikus módszerekkel, megfigyelések és kísérletek által történik, melynek célja a döntéshozók tájékoztatása. Ezen mérések eredménye a célzott és eredményorientált, költségghatékony változások bevezetése a teljesítményjavítás érdekében reaktív és proaktív módon egyaránt.(Chyung, 2008) A módszer három fő komponensből épül fel, az ember, a teljesítmény és a technológia egységéből.(4. táblázat)

Ember (Human)	szervezetet alkotó egyénekből és csoportjaikból áll
Teljesítmény (Performance)	tevékenységek és mérhető eredmények
Technológia (Technology)	a gyakorlati problémák megoldására alkalmazott rendszeres és szisztematikus megoldások

4. táblázat: A Humán Teljesítménytámogató Technológia három összetevője

A HPT több tudományterületet használ módszereiben, például a viselkedépszichológiát, a pedagógiai/oktatási rendszertervezést, a szervezetfejlesztést, valamint az emberi erőforrás-menedzsmentet. A módszer lényege, hogy a jelenlegi teljesítmény elemzése során beazonosítják azokat a teljesítményben jelentkező szakadékokat, hiányosságokat, amelyeket később a változásmenedzsment és a teljesítménynövelés egyéb módszerei során fejleszt, majd ennek eredményét értékeli. A folyamat a teljesítményfejlesztési stratégiára épül. Általános félreértés, hogy a technológia alatt az infokommunikációs eszközöket értik. Mint a fenti (4.) táblázat is mutatja, a technológia ebben az értelemben tudományos ismeretek, tudáselemek gyakorlati alkalmazását jelentik például az iparban. A tudományos ismertek elsősorban műszaki irányultságú, a mérnöki és alkalmazott tudományok területéről származik.

A humán teljesítménytámogató technológia rendszere tíz alapelven keresztül mutatja be működésének legfontosabb elemeit (1.ábra)

1. ábra: A HPT tíz alapelve (ISPI, 2012) (saját fordítás)

A fogalommal az 1990-es évektől foglalkozik behatóbban az akadémiai szféra, és számos intézmény képzési programjába is bekerült, diplomás és posztgraduális képzések formájában. A '90-es évek végén azonban (Stolovitch-Keeps, 1999) egyre nagyobb szakadék keletkezett a humán teljesítménytámogató technológia gyakorlati alkalmazása és az akadémiai/kutatói szféra munkái között, ennek orvoslására számos, ezzel kapcsolatos kutatás vette kezdetét. Jól példázza a fogalmak tisztázatlanságát, hogy a teljesítményfejlesztés nemzetközi szervezete csak többszöri névváltoztatás után, 1995-ben vált véglegessé, International Society for Performance Improvement (ISPI), azaz a Teljesítménytámogatás Nemzetközi Szervezete néven, amely a mai napig támogatja tevékenységével a fejlesztést. (Chyung, 2008).

Az újmédia nyújtotta lehetőségek nagyban hozzájárulnak a HPT elveinek és eszközeinek magas szintű biztosításához az oktatás területén.

Véleményünk szerint szükséges lenne a MOOC-kurzusok egyfajta SWOT-analízisének elkészítésére, amelynek jelen tanulmányban egy első változatát mutatjuk be.(6.táblázat)

A MOOC kurzusok SWOT-analízise

Szempont M 1:n O nyitott O eszköz C Kurzus	KÜLSŐ TÉNYEZŐK		BELSŐ TÉNYEZŐK	
	Lehetőségek	Veszélyek	Erősségek	Gyengeségek
[Mass] tömeges 1:n; n:n	Fenntartói/ Felső vezetői támogatás, reputáció Minőségbiztosítási szempontok	Csak virtuális Alma Mater, Spontaneitás, tervszerűtlen bevezetés Kidolgozatlan „ad hoc” tervezés	Globális (ingyenes?) felsőfokú oktatás (Egyetemi szint)	A hallgató elvész a rendszerben (20% végező)
[Open] nyitott	Rugalmasság, hírnév, nemzetköziesítés, szájreklám	Erős konkurencia mellett, előítélet a távtanulásról (veréb is madár). Nyitottság és kötöttség ellentmondásai	Jó hírnév, talking heads nyilvánossá válnak	Finanszírozás, üzleti modell szükséges. Van-e intézményi innovációs elhatározás?
[O]nline (eszköz)	az utazás nélkül jelentős költségmegtakarítás.	intézményi, személyi, technológiai (IT) forráshiány	Szervezeti kultúra, IT park, A valós idejű interakcióvarázsa erős	Infrastruktúra Nem minden esetben (pl. xMOOC) van valós idejű interakció
[Course] Kurzus Pedagógia, interakció, Értékelés, Egymás értékelése	Felzárkóztatás a diákok számára, versenyhelyzetbe hozza a tanárokat	Tanúsítvány elismertetés? Motiválatlan oktatók, Nem minden típusban biztosított (X vs c MooC) az egyéni utak lehetősége a tanulásban. Szerzői jogok, másolás, hamisítás, creative commons.	'Akadémiai' szintű mélyebb, alaposabb, tudás, maintismeretlen intézményben. Közösségi kreativitás	A professzorral, nem tud interakcióba lépni, csak a szakértőkkel fórumokon és csatornákon, A konnektivista, és kölcsönös értékelési módszerek (Peer assessment) kidolgozatlansága

5. táblázat: A MOOC SWOT-analízise (Forgó – Racskó 2014)

Zárszó

A nyitott video kurzusok ma már nem nélkülözhetik az olyan tanulástámogatási formákat, mint a tudásátadás online konstruktív konnektivista elemei, melyek az egyéni és közösségi tanulási terekkel is kibővülve, nem csupán az iskoláskorúakat, hanem a felnőtt lakosság azon részét megszólíthatják, akik szellemüket karban kívánják tartani fogékonyak az új dolgok iránt, vagy (koruknál, testi állapotuknál fogva) akadályoztatva vannak az iskolaépület elérésében. A nyitott képzési rendszer a tanórák látogatása túl olyan ALMA Mater hangulatot is sugároz, amelyet a legkorszerűbb IKT eszközök és a hálózati tanulási módszerek biztosítják a résztvevők számára.

A MOOC rendszerek nemcsak a tanórát támogató megoldások, hanem a non-formális és informális tanulási formák képzési formáké is – kiegészítő szerepe következtében –, így egyaránt beilleszthetővé válik a jelen és a jövő (felső)oktatási rendszereibe. Olyan tanulásirányítási rendszerként fogható fel, amelyek a korszerű infokommunikációs technológiák és új (hálózatalapú) paradigmák megjelenése következtében nemcsak módszerbeli, hanem jól szervezett a tanítás- és tanulásszervezési, eljárási és ismérvekkel is rendelkeznek.

A tanulmány szakszerűen kívánja bemutatni a minőségi MOOC videókurzusok ismérveit, oly módon, hogy reális és átfogó nemzetközi és hazai helyzetképet feltárva, pontosítsa az értelmezési félreértéseket, egyértelművé téve – a túl és alulértékeléseket is felvonultató – a fogalomrendszert. Megvalósulási változataik a hazai felsőoktatási környezetben meglehetősen sokfélék lehetnek, a létező működő rendszerek MOOC videó jelzővel ellátottak, de valóban csupán pre/pszeudo/kvázi megoldások, így szakszerűségük, egységes és általánosan meghatározható szabályoknak nem megfelelőek. Csakúgy, amikor a tömeges – analóg médiarendszereken alapuló – távoktatás megjelenésekor, számolnunk kell az oktatásszervezési (beléptetési, teljesítési és elismerő rendszerekről) feltételeken át az új médiakörnyezet adta tanulásirányítási, szervezési és kölcsönös értékelési módszerek (Peer Assessment)¹⁴ módszerekkel is.

Úgy gondoljuk, hogy a nyitott kurzusok – mivel merőben újak, különböznek minden korábbi pedagógia gyakorlattól és innovatívak – szakszerű bevezetése nem csupán szétszórt formában történő intézményi projektfeladat, hanem egy egységes elven működő (akkreditált) részletesen kimunkált didaktikai-metodológiai elveken alapuló intézményesült formában megjelenő oktatási formáció, mely a formális oktatás minden szegmensét lefedi teret adva mind a teljes, mind pedig a részidős (levelező és távoktatási) képzési formáknak.

A MOOC kurzusok összességében, nemcsak piaci kínálatot jeleznek, és intézményi PR-t képeznek, hanem a – mint ahogy feltártuk – a Humán teljesítménytámogató rendszerek bevonásával lehetővé válik a felsőoktatási intézmény szervezeti kultúrájának fejlesztése, beleértve az egyének (szakmai kompetenciáinak) és a szervezet teljesítmények javítását.

¹⁴ Massive MOOC Grading Problem – Stanford HCI Group Tackles Peer Assessment <http://moocnewsandreviews.com/massive-mooc-grading-problem-stanford-hci-group-tackles-peer-assessment/#ixzz3IAjhm3ES> Elektronikus dokumentum. Letöltés: 2014. november 2.